

מאמרים

משיחותיו של רבנו הגה"ח מרן ירוחם הלוי זצוק"ל

אשר נכתבו מפי השמועה.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

מאמר „לכל זמן ועת לכל חפץ“ (אלול תרפ"ח)

מאמר „תורת התשובה“ (עשיית תרפ"ט)

יוצא לאור ע"י המוכירות של איגוד תלמידי „ישיבת מיר“.

עשיית תרצ"ט - ברנוביץ.

(נעתק עכשיו ללהיק מאשר נרשם בשעתו
באידיש ע"י אחד מן החברים).

מזאמר "לכל זמן וערת לכל חפץ"

נאמר בישיבה מוצש"ק תצא אלול תרפ"ח.

לכל זמן ועת לכל חפץ זמן הי' לאדה"ר שיכנס לג'ע שנא' ויניחהו בג'ע וזמן הי' לו שיצא משם שנאמר ויגרש את האדם וכו' זמן הי' לאברהם שינתן לו המילה וכו' וזמן הי' לבניו להמול מהן שימולו בשני מקומות אחד במצרים ואחד במדבר וכו' ועת לכל חפץ תחת השמים זמן הי' שתנתן התורה לישראל (מר"ר קהלת פ' ג).

הנה למדונו חז"ל בזה יסוד מבהילו אדה"ר, יציר כפיו של הקב"ה, הנברא שעליו נאמר, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חי'—לרוח ממללא (תרגום אונקלוס) וכמו שאמרו, כל מאן דנפח מדילי נפח. הרי כניסתו לג'ע הי' כל תכלית בריאתו ושלימותו, מעיקר היצירה שלו, כל העבודה שלו וכל ההשתלמות לכך היא, ואיך זה הי' הכל תלוי בהזמן—לכל זמן—זמן הי' לאדה"ר שיכנס לג'ע—ואלמלא, זמן הי' לא הי' נכנס ואיך נוכל להבין את זאת?

זמן הי' לו שיצא משם שנא' ויגרש את האדם הלא החטא הוא הי' הגורם לה, ויגרש, ולולא החטא הלא לא הי' יוצא משם ואיך אפשר לתלות את זה בזמן?

זמן הי' שתנתן התורה לישראל מתן התורה לישראל הלא לא הי' אלא אחרי ההכנה הגדולה שהכינו את עצמם לתורה ואיך זה אמרו חז"ל שכל קבלת התורה השיגו הכלל ישראל מפני שזמן הי' שתנתן התורה לישראל?

סוד גדול ורם גילו לנו חז"ל בדבריהם אלו שאמנם כן הן הדברים! זמן אינו דבר צרדי כפי שאנו מורגלים בהשקפתינו אנו, זמן הוא מעיקרי הבריאה

והיצירה, עד-שהכל, כל הבריאה כלה, כלפי ופרטי הכל תלוי ועומד על סוד זה של „זמן“ „זמן הי“! „זמן הי“ אינו כמו שאנו חושבים ומורגלים שיש זמן מסוגל לכך או לכך, ענין „זמן“ צריך להבין שבסוד היצירה של הזמן עצמו כבר יש כל הדבר, הכל כבר נגמר, כאלו שבסוד היצירה של הזמן עצמו כבר יש כל ההשפעה, ומסוד ה„זמן“ ממנו הוא שמשיגים לכל השלימות ולכל התכלית עד שבזמן עצמו כבר יש הכל ואין חסר להאדם כלום, וכל ענין העבודה צריך להבין שאינו אלא ענין הכנה; הסוד של כל עבודת האדם הוא שיהי' מכיין את עצמו להיות מוכן לקבל את השפע היורד ונשפע עלי' מסוד ה„זמן“. אכן הזמן עצמו כבר מכיל בקרבו את הכל.

צריכים להבין את זה כמו שאמרו חז"ל על בלעם הרשע ע"פ מה אזעום לא זעם ה" - „אני אין כחי אלא שאני יודע לכיין השעה שהקב"ה כועס בה והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך וזהו שנא' עמי זכר נא מה יעץ עליך וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה" (רש"י פ' בלק) ורואים אנו מזה דבר נפלא, שיש שעה שהקב"ה כועס. - מה שיין לאמר הקב"ה כועס, ואיך אפשר להבין זאת? אבל חז"ל למדונו שאמנם כן הוא שיש „שעה שהקב"ה כועס“, וכל כוחו של בלעם הרשע הי' שהי' יודע לכיין את השעה, כל עבודתו של בלעם הרשע, הקרבנות שלו, הז' פרים והז' אילים, כ"ז לא היו אלא עצות ותחבולות על ענין הכייון, איך לכיין את השעה, היינו, לסבב את כל הדברים והענינים שיהי' הכל מכון כלפי השעה שהקב"ה כועס, השעה שהקב"ה כועס בה" היא העיקרית, שזהו סוד ה„זמן“, שיש שעה שמציאותה ומהותה היא שהקב"ה כועס בה, ובה תלוי הכל, שבזמן עצמו כבר הכל נגמר ואינו חסר כלום, אלא שאם חסר הכייון וההכנה חולף והולך לו „הזמן“ בולא כלום, ואם האדם מכיין ומכין עצמו „להזמן“ אז הזמן פועל את שלו.

כל כך גדול הוא סודו של „זמן“; כל כך עיקר הוא בהיצירה, שהוא הכרובא דכולא בי; הכל תלוי בו, וממנו משיגים את כל, עד שסודן של דברים הוא, שכל הבריאה כלה מהחל ועד כלה, כל אשר בה, כלליה ופרטיה, כל המאורעות והמקרים הכל יוצא ומתגלגל מסוד „הזמן“, באופן שבלא „זמן“ א"א להשיג כלום, וכשיש זמן כבר יש הכל.

סוד זה למדונו חז"ל „זמן הי' לאדה"ר שיכנס לג"ע, אלו לא הי' הזמן שהי' בו מציאות הרצון שיכנס לג"ע לא הי' כלום, מה שאינו במציאות הרי אינו הסוד הגדול הוא ש„זמן הי' שיכנס“ ובה„זמן“ בלבד כבר הי' נגמר הכל, כל הבריאה שלו כל עבודתו של אדה"ר, לא הי' אלא ענין הכנה וכייון

מצרו לסוד ה"זמן" שהוא העיקר.

יצא מג"ע מפני ש"זמן" הי' לו שיצא משם, אלו לא הי' "זמן שיצא" אף אחרי כל החטאים שלו לא הי' מחגרש מג"ע, יצא מג"ע מפני שזמן הי' שיצא, חטאו של אדה"ר אינו אלא הכנה וכיוון שעי"ז הי' מכוון לה"זמן", ולאחר הכיוון כבר מצד הזמן עצמו הכל נגמר, אבל בזמן אחר גם מאלו החטאים עצמם לא הי' יוצא מג"ע.

זמן הי' שתנתן התורה לישראל, נתינת התורה לישראל - כל תכלית שמים וארץ - לא הי' אלא רק מפני ש"זמן הי'" ואלמלא "זמן הי'" לא הי' קבלת התורה, כל ההכנה של הכלל ישראל ומשה רבנו שהורידה ממעלה למטה לא הי' אלא עצות ודרכים איך לכונן א"ע לה"זמן" ולו אחרו את הזמן אף רגע, גם הדור דעה, דור מקבלי התורה עם כל הכנחם לתורה לא הי' מועיל להם כלום, שסוד הדבר הוא שהכל תלוי דוקא ב"זמן"!

בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש נבקעו כל מעינות תהום רבה, כשהתורה הק' מספרת לנו את זמן המבול אין זה סיפור דברים בעלמא חלילה כעין הסתורי, חלילה לחשוב שהוא ענין מקרי מה שהי' בזמן זה והי' יכל להיות גם בזמן אחר! סוד הדבר הוא שהמבול הי' דוקא בזמן זה והוא משום שזמן הי' שירד המבול לעולם, ומאותם החטאים עצמם לו היו בזמן אחר לא הי' מתהווה כזה מבול, המבול הי' על הארץ מפני ש"זמן הי"."

עדי"ו צריך להבין כל ענין המועדים, כל מצות היום של מועדים אינו שמצוה זו היא בזמן זה בדרך מקרה, אלא שענין "הזמן" של מועדים הוא הגורם והמהווה לכל מצות היום, שבת קודש אינו במקרה בשבת והי' יכול להיות גם ביום אחר, שבת קודש הוא, כי בו שבת א" מכל מצאכתו", כי בו" דווקא ומסוד "הזמן" של ש"ק יצא כל הלכות שבת כל דיני לי"ט מלאכות, אין אנו יודעים מה שתופס מקום יותר גדול הזמן או המצוה, ואפשר שה"זמן" יש לו חלק גדול בהמצוה מהמצוה עצמה, בשבת פטורים מן התפילין, משום שנאמר והי' לאות על ירך מי שצריכים אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות" (מנחות ל"ו) הרי לנו שגוף הזמן של ש"ק הוא עצמו תפילין על ראש האדם!

זמן מתן תורתנו אינו שבזמן זה נחנה לנו התורה אלא הוא עצמו כפשוטו ממש שהוא "זמן מתן תורתנו" זמן כזה, "זמן חרותנו" ג"כ זמן כזה, פסח הוא זמן של גילוי שכינה, ובסוד זה של "זמן" כבר יש ונגמר הכל

ואינו חסר כלום, אלא שכל עבודת האדם אינה אלא לכיין עצמו שיהי' מוכן לקבל אותה ההארה המושפעת מסוד ה"זמן", כשהוא ככיין עצמו כשיג הכל ובלא זה נשאר בולא כלום.

וכן בצד הרע ג"כ יש זמנים; גם שם מתלי תלי בסוד הכיוון, שלאחר כל, שזמן כבר מכיל בקרבו את כל, אם לא יכוין האדם את השעה; אם לא יעמיד עצמו מוכן כלפי הזמן אז גם הזמן לא כלום וניצל מכר.

„בין המצרים" הוא עידנא דריתחי', וע"כ בזמנים אלו, העצה והתחבולה, שלא להפגש עם ה"זמן" וכשאינ נפגשים עמו, כשאינ ככיין את התלמידים וכדומה, גם הזמן חולף לו בולא כלום.

ענינו של זמן הוא כ"כ מקיף עד שכל הבריאה כלה היא סוד של זמנים – כפי רכנו – עד שאכרו חז"ל שס"ה ל"ת כנגד שס"ה ימות החמה. ואין זה ס'מן בעלמא, אלא שכן הדבר הוא, שס"ה ל"ת יש להם שייכות גדולה עם ימות החמה, עם כל סוד הגלגלים, אין אנו יודעים לשער את מהלך הדברים; את השייכות של הלי"ת זו ליום זה והלי"ת זו ליום אחר, אבל כן אמרו לנו חז"ל שכל השס"ה ל"ת הם כנגד ימות החמה: שגם הם מסוד ה"זמן" משתלשלים ובאים.

לפי"ז הרי מתבאר פשוט שאלת העולם על מה שאמרו חז"ל „בזמן שהמאורות לוקין סימן רע וכו' בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעכו"ם בזמן שהלבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל (סוכה כ"ט) איך שייך בזה סימן, מכיון שלקוי הוא במהלך הנובע, ע"פ חשבון מדויק, שיודעים מראש גם את השעה של הקוי? לו חכמו ישכילו להבין מה סוד הזמן, שכל הבריאה מהחל ועד כלה תלוי ועומדת על סוד זה של „זמן"; איך שאין יך שום דבר בעולם שאינו תלוי בזמן; שלכל דבר ודבר לכל מאורע ומאורע יש „זמן הי" – הרי הי' מתבאר כבר פשוט! „בזמן שהמאורות לוקין" הוא מסוד ה"זמן" שהוא זמן כזה; בחינה של „שעה שהקב"ה כועס", אלא שעדין יש עוד ענין הכיוון; הסוד של ל"כוין את השעה", ובוה הרי כל עסק האדם שלא להפגש עם השעה, „מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מאלה", גוים יש להם באמת ממה לפחוד; הם צריכים לרחת מאותות השמים, אבל הכלל ישראל אינו מפחד כלל, מפני שהוא יודע מסוד הכיוון ושלא להפגש עם השעה. אין בכחו לדעת מה זה סוד מצוה שהכלל ישראל עושה שבזה הרי הוא עובר ומשמיט עצמו מכל הזמנים והשעות הרעות „אין מזל לישראל" אמרו חז"ל; „הוציא אותי למעלה מכיפת הרקיע", אינו נפגש כלל עמהם. זהו סוד המצוה! והרי מובן שעבירה וחסא כל דהו בזמנים אלו ב„שעה שהקב"ה כועס" וכדומה הרי

הוא כאש לנעורת והסכנה הכי גדולה בשכיל האדם.

דברים אלו מהפכים את כל מהלך מחשבותנו אשר עד עתה, ויוצא מזה דברים נוראים מאוד למעשה, עד היכן שצריך האדם בכל מאמצי כוחותיו לשמור את הזמן, לנצלו ולבל לאבד ממנו אף רגע, שאם מאחר הוא את הזמן אבד את כל, ולא ישיג זה כבר לעולמי עד.

הסוד של „אלול“ הוא, שהוא זמן של „ימי רצון“ שוכה לנו משה רבנו, „ארבעים יום כראשונים מה ראשונים ברצון אף אחרונים ברצון“ שבהם עלה משה להר לקבל לחות האחרונות ועשה שם מ' יום, ובסוף ארבעים נתרצה לו הקב"ה וא"ל „סלחתי“ ומשם השיג וזכה משה רבנו ל„יום הכפורים“, שנבקע יום זה ליום מחילה וסליחה לישראל לנצח נצחים, שנעשה זמן זה ל„זמן“ של מליחה ומחילה.

לפי מה שבארנו ענין ה„זמן“ סוד ה„זמן“ עצמו כבר מכיל בקרבו הכל הלא נפלא מאוד הדבר! „ימי רצון“ הוא שבהימים עצמם כבר ישנו כל סוד ה„רצון“; הזמן עצמו של „אלול“ משפיע שפע של רחמים ורצון עד אין שיעור והאדם אינו צריך אלא לראות שהוא יהי מוכן ומכון כלפי ההארה הגדולה המושפעת מסוד הימים עצמם „ימי רצון“.

ומה גדול מאד החיוב על האדם לנצל כל רגע ורגע מימי אלול; לנצל את ההארת פנים המאירה והמזהירה בימים אלו, בידעו שכל סוד הצלחתו תלוי רק בזה עד כמה שיהי מוכן כלפי ה„זמן“, כלפי הימי רצון, אותם הנוסעים לקיסנאות יודעים היטב מה זה ימי שמש ואיך שצריך לנצל כל רגע ורגע מימי-קייטא, „אלול“ הוא קייטא לנפש, ימי אלול הם „ימי שמש“ הכי בהירים ויפים ברוחניות, שימי שמש הכי טובים בגשמיות הם כלא נגד ימי שמש אלו והיודע את זה ידע איך לייקר את הימים האלו לראות שלא ילך אף רגע לאיבוד.

הי הגר"י ז"ל מפטרבורג אומר: הסוד של ימים אלו הוא רחמים, ומזה יוצא מחילת עונות, והלא גם תמיד מלאה כל הבריאה רחמים? ורואים אנו מזה דבר נורא: שהנהגה התמידית של רחמים שגם היא בלתי סוף, ובלתי תכלית מ"מ אינה מספיקה למחול חטא ועון, למחול חטא ועון צריך לברוא שערי רחמים מיוחדים.

נתבונן נא! הלא שערי רחמים אלו פתוחים לפנינו בימים אלה! וכמה יגדל החיוב על האדם להשתדל בכל מאמצי כוחותיו לנצל את ימים אלו „ימי הרחמים והרצון“.

(נעתק עכשי' ללהיק מאשר נרשם בשעתו
באידית ע"י אחד מן החברים).

מאמר תורת התשובה

נאמר בישיבה ביום ה' האזינו ב' ו' מעשי'ת תרפ"ט

כשנעבור על הספר „שערי תשובה“ לרבינו יונה שכלו מרבר מענין התשובה. בכל הרברים והענינים שכלל והעמיד בו, מתחלתו ועד סופו, מתעוררת לנו השאלה: וכי מה שייכים כל אלו הדברים והענינים שבונה והולך שם, ביותר לענין התשובה מלתורה, הלא גם בלי חטא ובלי תשובה ואף צדיק גמור מתחילתו מחויב בכל אלו מצד תורה לחוד? כל שער השלישי אינו אלא ספר המצות שמונה שם לכל החרי"ג מצות – ומה זה שייך לתשובה? ואם כי הוא מונה שם לחומר מצות עשה ול"ת, גם בלי תשובה צריך לרעת מחומר מצות עשה ול"ת, כי איך זה אפשר לשמור תורה מבלעדי זאת! השער השני גם הוא, כל הענינים הנשגבים הכלולים בו שייכים גם לצדיק גמור מבלי שום חטא, ואפי' שער הראשון ג"כ רובו ככולו כמעט, גם מבלי חטא ואפי' צדיק מעיקרא מחוייב להתעסק בו. – ומה זה שכלל רבינו יונה כל אלו הענינים ועשה מהם שער התשובה? הלא ודאי צ"ל שכל הספר מתחילתו ועד סופו, כל הנאמר בו, כלו שייך לענין התשובה.

ונגלה בזה סודן של דברים: יסוד גדול צריך לידע שתשובה אינו כפי שאנו מורגלים להבין, תשובה על חטא, ואם עשה חטאים הרבה צריך לעשות, תשובות הרבה ושכל תשובה ותשובה היא ענין לעצמה, לא כן הדברים:

סוד הענין הוא שתשובה היא מדה ומעלה בפני עצמה שמציאותה וטהותה הנה גם מפלי חטא ועון, ככל שאר המדות והמעלות, והנה אמרו חז"ל „ו' דברים נבראו קודם שנברא העולם“ (נדרים ל"ט) ומנו שם תורה ותשובה, ועוד לא הי' נברא כל ענין החטא במציאות, הרי שמעלת התשובה היא מדה קיימת לעצמה ואינה תלויה כלל בשום דבר, שהיא נבראת עוד קודם שנברא העולם.

מעלת התשובה היא כל כך רמה ונשאה, מדה כוללת כ"כ, שאין לשער ואין לספר גודל מדת הקיספה, עד שמקפת וכוללת עוד יותר, כ"תורה", "תורה" הרי בודאי היא מדה, מדה ומעלה עליונה שממנה מסתעף ויוצא כל התורה כלה, כל התרי"ג מצות עם כל פרטיהם ורקדוקיהם, מצינו בפמה מקומות שתורח מכונה בשם, "חסד" - הרי שנכללת כל התורה במדת החסד, מה ה' אלי שואל מעמך כ"א ל"ראה" - נכללת כל התורה במדת היראה, תתן אמת ליעקב קאי על תורה, ונכלל כל התורה במדת האמת, ואין זה סתירה כלל: כל מדה, ומדה הוא כולל גדול שכל אחת בפ"ע מחייבת שתצא ממנה כל התורה כלה, אם כי אין אנו יודעים מהלך הדברים של, הסתעפות כל התורה והמצות מפל מדה ומדה, אבל אמנם פן הוא, שאם קוראים אנו לתורה, "אמת" בע"פ שזאת אמת מחייבת כל התרי"ג מצות, הנה בשרשה ובמקומה יש לה תמונה אחרת, שם אחר, שם היא נקראת אמת, אמנם כשהיא משתרשת ומסתעפת לענפים ופרטים יוצאים ממנה כל התרי"ג מצות שכל אחת ואחת מחייבת מצד מדת האמת, וכן הוא בשאר המדות: "חסד", "יראה" בשרשם ובמקומם השם של המדה הוא, "חסד", "יראה", ובהשתרשיתה של המדה מסתעף מזה כל התורה כלה, "תורה" - היא מדה הכוללת, שם הכולל שבה כלול כל המדות.

תשובה" - גם היא מדה ומעלה עליונה כמדת התורה, גם ממנה מסתעפת ומשתרשת כל התורה כלה, ולא עוד, אלא שמעלתה עוד יותר כוללת ויותר מקפת.

נתבונן נא בדברים ונראה נוראות רוממות מדת התשובה, התורה הקדושה, שהיא מדת התקרבות לה" היותר גדולה, שזהו כל סודה וענינה להתקרב לשמו י"ת שזהו תכלית כל - ואני קרבת אל" לי טוב" - היא רק עד חטא: מצוה מגני ומצלי בעידנא דעסיק בה, תורה מגני ומצלי בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, כ"ו אינו רק קודם החטא, לאחר החטא תורה שוב אינה מועילה כלום: חטא היא הוצף ומפסיק אפי' במצב של התקרבות כל כך גדולה כמו בתורה הקדושה, שאלו לתורה נפש החוטאת מה תהא עליי? ענתה יביא קרבן ויתכפרו עצה רק על שוגג, אבל על חטא כל דהו במזיד אין כבר לתורה הקדושה שום עצה איך להזיזו ממקומו.

ומזה צריך להבהל ולהשתומם ולראות מה גודל החטא, שתורה הק" שהיא, ארוכה מאד ורחבה מגי ים, לי עצה ותשי" אין לה שום הצלה על חטא, שבכל אש שלהבתה אינה יכולה לאצל אף חטא כל דהו, ואף תורתו של משר" לא יכלה לפרר ולמחות גם חטא כל דהו כחטא של משה

רבינו, כל כך נירא ואיום כוחו של חטא, שאלו להק"בה, אמר יעשה תשובה ויתכפרו, תשובה היא באמת מדה ומעלה לעצמה כשאר המדות העליונות, אלא שגדולת מעלתה וסודה היא כל כך רם ונשא נגיע לעמי מרומים, במצב ודרגא של "שאלו להק"בה", במצב של התקרבות לה" כל כך גדולה, עד ששם גם חטא ועון אין חוצץ ומפסיק, ובמדה זו, במדת התשובה, מתכפרים חטאים. שבמצבה של מדה זו גם חטא נמחה ונכלה לגמרי. כל כך גדול כחה של מדת תשובה שהיא היא המכילה ומבערת חטאים.

סוד מעלתה של מדת התשובה היא הדרגא היותר עלאית שבאדם, בדרגת "שאלו להק"בה", קרבות היותר גדולה, ששם הוא "מקומו" האמיתי של האדם, בסוד "מקומו של עולם" ששם הוא שורש התשובה. ומדה זו הנה באמת גם קידם החטא-להיות, ושלא לצאת מן "המקום", ולאחר החטא, לאחר שיצא, גם כן אותה המדה עצמה, מדת התשובה, מכרחת לשוב בחוקה "למקומו", שלא להנתק מן המקום. כענין "אלכה ואשובה אל מקומי הראשון". כל זה מחוייב מצד מדת התשובה להיות "במקום", ושלא לעזוב את "המקום". ואם נתהוו איזה סיבה שיצא מן סוד "המקום", מדת התשובה, שהיא מדת "מקומו של עולם", מחייבת לחזור ולשוב אל "המקום".

ודוקא מעלה זו של תשובה בכחה לשרש ולכלות חטא, משא"כ בשאר המדות והמעלות. אף מעלת התורה שמקומה הוא כי"כ רם ונשא אין בפחה אף להיוז חטא ממקומו. וגוראות הענין נוכח להתבונן מכה שמצינו בתורה שתבעה מדור המדבר, כי עם קשה עורף אתה", ואמרו הראשונים מפרשי התורה, שהיתה התביעה, שלא עקרו לגמרי מקרבם, לפי רום מדרגתם העליונה והנשאה. מה שנכנס בלבם במצרים. והראי' שחטאו פעם א" וב" והוסיפו לחטא בשלישית ורביעית. הרי שלא תבעום ב"קבלת התורה" שלהם, כשמע מזה שקבלת התורה שלהם היתה בכל שלמותה כפי שצריך להיות, אלא שהתביעה היתה במדת התשובה שלהם, שהי' בה גרעון וחסרון שלא שבו לגמרי מגלולי מצרים. ורואים אנו מזה נוראות ונפלאות הענינים, והוא יסוד דברינו; שאפשר להיות תורה בכל השלימות ביחד עם החטא, שהרי אחרי כל התורה שלהם עדין נשאר אצלם שמץ ומשהו של חטא, לפי ערכם, ולא הוזה ממקומו, ויוצא מזה דבר מבהיל מאד, שאפשר לתורה לצמוח ולגדל ביחד עם החטא, ולאחר החטא, והחטא לא יוזה ממקומו. מה שבמדת התשובה אי אפשר להיות כזה בשום אופן, הגלף של מדת התשובה עוקרת ומשרשת, מוחה ומכלה את החטא, שבמדה זו אי אפשר להיות בשום אופן לחטא ועון כלל. וזהו גדול וסוד מעלתה העליונה של מדת התשובה.

הנביא טובע, אותי עזבו ותורתי לא שמרו, ודרשו חז"ל, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירן למוטב (פתיחתא איכה), וכן מצינו, ותופשי התורה לא ידעוני, רואים אנו מזה דבר נורא ומבהיל, שגם בהדרגות הכי עליונות וגבוהות, לאחר ה, ותורתי שמרו, אפשר עוד להיות, אותי עזבו, לא ידעוני, והר"ז מבהיל מאד, אבל עכ"פ למדים אנו מזה שמצד מדת התורה, אחרי כל מעלתי וגדולתי עדיין אפשר להיות, אותי עזבו — ו, לא ידעוני, משא"כ במדת התשובה אי אפשר להיות כזאת בשום אופן, שם הוא מדת התקרבות כ"כ גדולה שמיד כשאדם נכנס במדת התשובה בהצלף שלה, מיד יוצא ממנה, ידעוני, שם אין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל, עד שגם חטא — שכבר הראינו לדעת כמה גדול כוחו לחצוץ — גם הוא אינו חוצץ ומפסיק!

והרי מבואר מכל זה יסוד הדברים: שמדת התשובה היא באמת מדה כוללת ומקפת עוד יותר מתורה, וכל התורה כלה מסתעפת ויוצאת ממדת התשובה, שהיא מחייבת לכל התרי"ג מצות שבתורה, ונמצא לפ"ז חידוש גדול: שלאחר החטא א"א לאדם להסתפק בשמירת תורה ומצות מצד תורה לחוד. תורה היא רק עד חטא, לאחר שחטא הוא מוכרח ליכנס במדת התשובה, שרק היא המכפרת ומכלה חטאים, והיינו שכל התורה והמצות צריכים להמשך אצלן ממדת התשובה. נמצא שמתשובה צריך לצאת קבלת התורה חדשה, שכל התורה והמצות משתנים אצל האדם בהכנסו בתשובה! וזהו שהראה לנו רבינו יונה בספרו, שערי תשובה שהעמיד לכל התורה והמצות, והראה לנו מהלך הדברים איך שממדת התשובה נמשכת כל התורה והמצות, שזהו יסוד התשובה, בעל תשובה מוכרח לשמירת כל התורה והמצות מצד מדת התשובה. א"כ איפה כל התורה נעשית אצלנו פנים חדשות ב, תשובה, תורה חדשה הוא צריך לקבל!

וזהו שגילה לנו הרבינו יונה, אותה התורה, ע צ מ ה, אבל בהמשכה מתורת התשובה היא ענין אחר לגמרי, הכנעה היא מעיקרי התשובה והכנעה היא ג"כ מעיקרי התורה, אבל הר"י הראה לנו, ההכנעה הצריכה להמשך מתורת התשובה, שפעל תשובה מחויב דוקא במדת הכנעה זו המסתעפת מתורת התשובה; מצות, קדושים תהיו מצד מדת התשובה הוא פאוסן וענין אחר לגמרי, וכן כסדר, הן יראת ד' היא חכמה, וסוד מרע בינה, חכמה — היא יראה; מצד חכמה יוצאת ומחוייבת יראת ד', אבל סוד מרע את זה חכמה אינה מחייבת. בינה היא, סוד מרע, מבינה משיגים מיד חוש אחר להרגיש חטא, לברוח מן העבירה. אלפי מילין, אולם מזה: מדת התשובה משיגים חוש אחר לגמרי יראה אחרת לגמרי מה שאין משיגים מתורה.

המבואר לנו מכל דברינו שתשובה היא מדה לעצמה, מדה ומעלה עליונה שהקיפה גדול עד מאד, סוד מדה זו להיות בה „מקום“, בשורש השרשים, בסוד „מקומו של עולם“, ומדה זו ישנה גם קודם החטא.

במקומה ובשרשה נקראת מדה זו „תשובה“, וכשהיא מסתעפת לענפים יוצא ממנה כל התורה כלה. מדת התשובה מחייבת כל התורה לא פחות מכל המדות כמו „חסד“, „אמת“ ו„יראה“ ועוד בהקף יותר גדול, כמו שנתבאר, וגם לאחר החטא, איתה מדה עצמה היא המחייבת לחזור ולשוב ל„מקומו“ שיצא משם, לבלי להשאר תלוי ועומד באויר בלי בסיס לרגליו. ההיפך נזאת המדה הוא שהאדם יכוף להשאר בכל מקום שהוא נמצא, אין מעיק לו כלום, בכל מקום שהוא הוא מוצא לו שם היכן להציע את עצמו בשופי. עד שאנו במצבינו – מצב של חטאים כל כך, אף בלי מקום, וגם בהאבד מאתנו כל בסיס מרגישים אנו את עצמינו גם שם בטוב. נורא מאד עד היכן שנתקלקל אצלינו כח התשובה! עד שאם נשאל באמת לאחד מאתנו אם בחדרי לבו ובסתר נפשו הוא רוצה באמת לחזור ולשוב בתשובה יענה בשלילה, מפני שטוב לנו גם במצבינו הנורא, ומה מבהיל מאד סוד הענין! עד – שגם להשאר במקום ומצב של „תורה“ יש עוד תביעה של „אותי עזבו“, זה אינו עוד לגמרי ה„מקום“ עצמו, עוד נצב יש יותר קרוב, יותר רם ונשא ששם הוא הסוד האמיתי של „המקום“, „מקומו של עולם“, והיא מעלת התשובה!

ומה שצריך עוד על האדם לידע בענין התשובה „שתשובה“ היא הילכתא דבתא כשאר ההלכות שבתורה. הלכות תשובה הם פסקי הלכות שמקורם בחז"ל לא גרוע מהלכות – חמץ. סוד ההלכה שעל סובבים כל הלכות תשובה בכל פרטיהם הוא „שטיין אופן חטא“. וכמו הלכות חמץ, שיסוד הלכותי הוא „חמץ“, ואם ילמוד האדם הלכות חמץ וידע אותם הטוב על בורים ואחר כל זה ידך לו וישב ללמוד כל היום והחמץ יניח בביתו הלא זה מגוחך, כן ממש הוא הענין אם אחר ילמוד הלכות תשובה הלכות חרטה בעיון, ואפ"י בהתפעלות רבה ועצומה, ואח"כ הולך לו ללמוד בהתמדה רבה אמנם על „חטא“ לא ננע כלל, הרי זה „דברים בטלים“, והוא כמי שמשאיר חמץ בביתו מונח ולומד הלכות חמץ.

סוד התשובה הוא להתעסק עם „חטא“ לעקרו ולמחותו, כל משאו ומתנו יהי רק בענין החטא, איך לרככו, להחלישו ולכלותו עד תומו, מה יועיל לו מה שהוא לומד יומם ולילה, מה שהוא מזדרז בעשיית מצות ומרבה במעשים טובים וכדומה אם אל החטא לא נגע! אמנם אם הוא תובע את עצמו על ביטול תורה, לומד הלכות חרטה על ביטול תורה, ומזה יוצא לו ללמוד

בהתמדה — זהו תשובה! זהו מתאים אם ההלכתא של תשובה! זהו מתאים עם ההלכתא של תשובה, שעל דרך זה נקרא שיש לו עסק עם „החטא“. אבל כל זמן שאף אחרי למדו את כל „השערי תשובה“ ואין יוצא לו עסק זה להתעסק עם „החטא“, על האדם לידע שאין לו עוד שום שייכות, לתשובה ולא ליום הכפורים!

ועוד לנו בזה ידיעה שלדעתנו הוא קרוב לודאי: יסוד גדול צריך לידע, שכל הלכות תשובה הם „הלכות“ כאשר ההלכות שבתורה, וכולם הם בדוקא ובדוקא כמו שנאמרו, ואם יעשה האדם תשובה ולא יקיים כל עיקרי התשובה כמו שנאמרו בהלכותיהם, לא קיים מצות תשובה, ולא זוהי תשובה, ונראה לפי חידוש גדול, שכל מה שכתב רבינו יונה בעיקר „החרטה“, הדרך איך להתחרט, „בין לבבו כי רע ומר עזבו את ד' וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ושלם על העון“ וכו', אין זה רק מוסר ועצה שנתן לנו הר"י איך שיתחרט האדם על חטאיו, אלא שכל הנאמר שם הוא בדוקא ודוקא, שאך ורק בדרך זה ואופנים אלו הם הלכותי של חרטה, ואם ישנה האדם מחרטה זו ויתחרט באופן אחר לא קיים כלל מצות חרטה, שכן נאמרה ההלכה של חרטה, אם יתחרט האדם מצד השכל לא מצד „כי רע ומר עזבו את ד', לא מצד „כי יש עונש ונקם ושלם על העון“ — גם מצד השכל בלחוד יש מה להתחרט, רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו“ גם כן די בשביל האדם להתחרט: גם אומות העולם מתחרטים לפעמים אף שאין להם החרטה מצד עברם על מצות ה' — אבל לא זהו החרטה הצריכה למצות התשובה, החרטה המחוייבת מצד מצות התשובה הוא שיתחרט בדוקא על דרך שכתב הר"י בעיקר החרטה, ואין זה סתם דברי מוסר, אלא הלכות — חרטה, איך שצריך האדם לעשות מצות חרטה, מצות חרטה היא, שיתחרט האדם, דוקא מחמת — שכן צוה ה', ולא מצד השכל, על דרך שכתב הרמב"ם שחסירי אוה"ע הם דוקא מי שמקיים ה"ו מצות מחמת שכן צוה ה' בתורתו ע"י משרע"ה שישמרו אוה"ע ז' מצות, אבל אם מקיימם מצד השכל אינו מחסירי אוה"ע שיש להם חלק לעוה"ב.

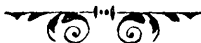
נמצא שכל סוד התשובה הוא העסק עם החטא, להחליש ולרכך את החטא, להזיזו, לעקרו ולכלותו, ועל זה נאמרו כל דרכי התשובה, חרטה וקבלה כל אלו הן עצות מגדול העצה שכשיקיים האדם כל הלכותיהם כמו שנאמרו, אז יחלש החטא וימחה.

והנה אם כן הוא הדבר, שתשובה הוא להתעסק עם החטא, הלא אבד מנוס מן האדם ותקצר רוחו מה לעשות, הלא יודעים אנו החטאים שלנו שאין ספורות למו, וא"כ איפה, איך אפשר לעסוק בכל חטא וחטא לעקרו ולשרשו — שהלא דוקא באופן זה הוא חובת התשובה — ומי הוא שיוכל לעמוד, ומי

יוכל לומר זכיתי במצות התשובה?!

לפי מה שבארנו למעלה יסוד הענין, שתשובה היא כדה ומעלה בפני עצמה, הרי יש בזה תנחומין להאדם, שא"כ הלא יש לנו כבר על זה העצה שנתנו לנו חכמי המוסר על ענין המדות. לדוגמא; אם אחד משחת ומקולקל בענין שנאת הבריות. ונמצא שכל עסקו צריך להיות באהבת הבריות, והרי להתעסק באהבת הבריות לכל אדם ואדם הוא דבר קשה ביותר, כמעט אי אפשר, העצה היעוצה לו שיתעסק בענין אהבת הבריות לאדם אחד, יהי אפילו עם מי שהוא קרוב לבנו, ועי"ז ככ"ס יגיע למדת אהבת הבריות לכל אדם, מפני שהרי אינו עוסק בדבר פרטי! הלא הוא עוסק בדבר כללי, בכלל המדה של אהבת הבריות!

כפי מה שבארנו שתשובה היא מדה, היא פשוט לפ"ז שבאיזה מקצוע שיתעסק בתשובה, אם רק ילך בעסקו ע"פ דרכי התשובה, סוף כל סוף יגיע למדת התשובה בכל שלימותה ויזכה לעשות תשובה על כל החטאים שלו, נזכה ליכנס במדת התשובה ולזכות ביום הכפורים הבעל"ט.

„Maamorim“—Broszura religijna o wzmocnieniu wiary u Żydów.